

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Георги Иванов Шопов,

Институт за икономически изследвания при БАН

**(област на висше образование 3. Стопански, социални и правни науки
професионално направление 3.8. Икономика (Народно стопанство))**

Настоящата рецензия е изготвена във връзка с обявен конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент” от Института за икономически изследвания (ИИИ) при БАН, за нуждите на секция „Макроикономика“, в професионално направление 3.8. Икономика (бедност и социална защита), публикуван в Държавен вестник, бр.44 от 19.05.2023 година.

С решение на Научния съвет (НС), протокол № 7/12.07.2023 г. и съгласно заповед № 369/18.07.2023 на Директора на ИИИ на БАН, по процедура за провеждане на конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент”, съм утвърден за член на Научното жури. За рецензент съм избран от Научното жури на първото му заседание, проведено на 25.07.2023.

Единствен кандидат по конкурса е **гл. ас. д-р Теодора Маргаритова Пенева**, секция „Международна икономика“, ИИИ при БАН.

Рецензията е подготвена в съответствие с изискванията на чл. 57а. на Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав на Република България (ППЗРАСРБ), според който „Научното жури оценява кандидатите за заемане на академичната длъжност "доцент" според изпълнението на условията по чл. 53 и в съответствие с резултатите от справките по чл. 54, ал. 1“, т.е. наличието на ОНС „доктор“, определен стаж като главен асистент, наличие на публикуван монографичен хабилитационен труд, съответствие на минималните национални наукометрични изисквания и на специфичните допълнителни изисквания, съдържащи се в Правилника за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в ИИИ при БАН.

I. ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ ЗА КАНДИДАТА

Гл. ас. д-р Теодора Пенева притежава 2 образователно-квалификационни степени (ОКС) „бакалавър” (по китаистика в СУ и по китайски език и икономика в Пекиния Университет за езици и култури), както и 2 ОКС „магистър“ - по международна икономика в Пекиния Университет и по управление на институциите за социална работа, с магистърска теза „Иновативен модел на патронажната грижа в България“ (в СУ). Докторската ѝ дисертация на тема „Анализ на методите за изследване на енергийната бедност в България“ е защитена в СУ „Кл. Охридски“.

През периода март 2018-април 2019 г. (над 1 година) тя е главен асистент в секция „Публични политики и социални промени“ на Института по философия и социология при БАН, а от м.май 2019 г. (над 4 години) е главен асистент в ИИИ при БАН.

По такъв начин, кандидатката д-р Т. Пенева надхвърля минималното изискване на ИИИ при БАН от поне 3 години стаж като „главен асистент“, като 6 години от професионалната ѝ реализация са в БАН, в т.ч. повече от 4 години в ИИИ при БАН.

Основните ѝ научни интереси са в областта на енергийната бедност, общата бедност, уязвими групи, социални услуги, социална политика и защита.

Освен академичен опит, кандидатката притежава и опит като експерт по пазарни анализи в ЕВН България ЕООД и като мениджър на ЕМИС Енерджи Китай - аналитичен инструмент за мониторинг на енергийните сектори в основните страни производители в света. През миналата година (2022) тя бе зам. председател на националната Комисия по енергийна ефективност и преодоляване на енергийната бедност към Консултативния съвет за Европейската Зелена сделка. Това ѝ позволи да хвърли солиден мост между резултатите от научните си търсения и националната политика в енергийния сектор, дефинирането на енергийната бедност и социалната защита на енергийно бедните.

Наред с китайски език, д-р Пенева владее отлично английски език, като ползва френски и руски езици.

Лични впечатления. Познавам д-р Пенева от 2018 г. като сме имали съвместно участие в 2 проекта на ИИИ при БАН. Мнението ми е, че тя е активен изследовател, със самостоятелно мислене и несъмнен капацитет за научно- изследователска, консултантска и обучителна дейност. Тя демонстрира явно желание за развитие на научните си търсения както в ширина, така и в дълбочина, и най- вече в социалната област. Заедно с това, тя се стреми да трансферира резултатите от академичната си дейност в практиката на социалната политика на национално, но и на микроново. Притежава компетенции и е натрупала опит, от които ИИИ и секция „Макроикономика“ имат нужда.

II. ОЦЕНКА ЗА СЪОТВЕТСТВИЕ С МИНИМАЛНИТЕ НАЦИОНАЛНИ ИЗИСКВАНИЯ И ИЗИСКВАНИЯТА НА ИИИ при БАН

Гл. ас. д-р Теодора Пенева е изпълнила, а по много показатели и надхвърлила, минималните национални изисквания и изискванията на ИИИ при БАН към научната дейност в областта на конкурса за „доцент“, определени от Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България и от Правилника за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в ИИИ при БАН. По- конкретно, тя:

- има защитена дисертация за ОНС “доктор“;
- гл. асистент е повече от 5 години;
- участва в конкурса с 1 хабилитационен труд – рецензирана монография (в областта на енергийната бедност), която не повтаря представените за придобиване на ОНС "доктор" публикации, както и с редица други публикации, като:
 - 1 монография, която не е представена като основен хабилитационен труд (в областта на социалните услуги и политики),
 - 1 книга на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на ОНС "доктор" (в областта на енергийната бедност) – не се рецензира,
 - 5 статии и студии на социална тематика в научни списания и доклади в сборници от национални и международни конференции;

- има в Група Г (Публикации) 258 точки, при изисквани 230, а в група Д (Цитирания) те са 130, при изисквани 70 точки; общо от всички групи А-Д точките са 538, които превишават с почти 20% необходимите 450 точки;
- изпълнява и специфичното изискване на ИИИ-БАН да има поне 2 публикации в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация.

III. НАУЧНА ДЕЙНОСТ

Теодора Пенева участва в редица научни и научно- приложни проекти непосредствено свързани с тематиката, по която кандидатства за академичната длъжност „доцент“. Сред тях бих открил проекта „Изготвяне на Национална стратегия в областта на енергетиката, с фокус върху електроенергетиката” (2017-2019), възложен на БАН от Правителството; „Енергийната бедност в България: измерения и фактори“ (от плана на ИИИ-БАН, 2020-2022); разработването на Методика за определяне на енергийно бедните домакинства в България (2022). Тя е инициатор, основен организатор и докладчик на Кръгла маса в ИИИ-БАН на тема „Енергийната бедност в България: дефиниране и политики“ (март 2022).

Научната продукция, представена от кандидатката включва 8 публикации - от тях:

- 3 самостоятелни монографии (№№1, 2 и №3, която е извън обхвата на рецензията).
- 5 други публикации, от които:
 - 2 студии на английски език (№№4 и 5), които са публикувани в научно издание, индексирани в SCOPUS (сп. „Икономически изследвания“).
 - 3 статии на български език в нереферирани списания с научно рецензиране. Едната статия (№6) е самостоятелна (в списание „Икономическа мисъл“), другата (№8) е в съавторство и е със съответния разделителен протокол, а една статия (№7) е в сборник материали от международна научна конференция.

Всички тези публикации са рецензирани и - както е например случая с доклада от конференция, резултатите в тях са били предмет на публично обсъждане. Те са от периода след получаването на ОНС „доктор” и заемането на академичната длъжност „главен асистент“. Те отразяват активна научна работа и представят кандидатката като подходящ за участие в конкурса за академичната длъжност „доцент”, като напълно покриват наукометричните изисквания за това.

Систематизирани, публикациите определят научни изследвания, които напълно съвпадат с тематиката на конкурса. В частта „бедност“ разработките са основно посветени на енергийната бедност, но в тях се засягат и общи въпроси за бедността - тук спада хабилитационният труд (№1), двете статии в научни издания, индексирани в SCOPUS (№ 4, №5) и трите статии в нереферирани списания с научно рецензиране (№ 6, №7 и №8). В частта „социална защита“ е представена монография, посветена на патронажната грижа (№2), но въпроси, свързани със социалната защита са разглеждани и в почти всички други публикации – в хабилитационния труд (№1), в студии №4 и 5, статии №6 и 7.

IV. НАУЧНИ ПОСТИЖЕНИЯ И ОСНОВНИ ПРИНОСИ

Научните изследвания на гл. ас. д-р Т. Пенева правят впечатление със своята научна добросъвестност, задълбоченост, актуалност и значимост на постигнатите резултати както в академичен, така и в практико-приложен аспект. Публикациите са посветени на значими социално-икономически проблеми, свързани най-вече с енергийната бедност (нейното измерване, дефиниране, обуславящи фактори, възможни мерки и политики за социална защита на енергийно бедните в страната), но и със социалните услуги (в частност патронажната грижа) като част от системата за социална защита. Анализът е базиран на обширна и богата статистическа информация - по правило от НСИ или от собствени проучвания. Тя е специално организирана, систематизирана и обработена, като са използвани адекватни методи и измерители, които най-често са подходящо адаптирани от автора за целите на съответното изследване. Някои от тези изследвания (особено в областта на енергийната бедност, където изпъква монографичният хабилитационен труд №1) като насоченост, мащаб и дълбочина могат да се характеризират като новаторски в нашата страна. Разработките представят д-р Пенева като зрял академичен учен с афинитет към съвременни, актуални и недостатъчно изследвани научни предизвикателства, и към прецизност в търсенето и прилагането на научни инструменти за постигането на максимално надеждни резултати. Прави впечатление също стремежът да се търси и намира приложен характер на тези резултати, т.е. – те да бъдат конструктивни и да се насочват към практически нужди, свързани с модернизирването на социалната политика. По такъв начин изследователските търсения и усилия на колежката по правило се организират по оста „описание – анализ – прескрипция“ като предпоставка и фактор за комплексност на нейните изследвания.

Всички тези параметри на научните изследвания на Т. Пенева са характерни и за нейния *монографичният хабилитационен труд №1 „Енергийната бедност в България: измерения и фактори“*. За него специално бих открил достойнства като актуалност, широта и задълбоченост на теоретичната рамка относно енергийната бедност и нейното квантифициране, адекватност на методологията, добросъвестност в обработката на използваните статистически данни, обективност на анализа и изводите, практическа насоченост на предложенията за социална защита.

Сходни са научните достойнства и на втория монографичен труд на д-р Пенева *“Иновативен модел на патронажната грижа в България“*, в който въз основа на анализ и оценка на състоянието на социалните услуги в домашна среда е предложен модел за тяхното оптимизиране.

Изготвената справка коректно отразява приносите и по-важните резултати в представените за рецензиране по конкурса научни публикации. На тази основа бих структурирал и коментирал научните постижения и приноси на кандидатката Т. Пенева в следните основни насоки:

Обогатяване на съществуващо научно знание:

Първо, в областта на бедността, с акцент върху енергийната бедност:

1. Изясняването на ключови методологически въпроси за квантифициране на енергийната бедност (ЕБ) като използване на актуални или нормативни разходи за енергия, избор на прагове на доходите и на разходите за енергия, изравняване на разходите с отделна еквивалентна скала, принципи за определяне на нормативно

количество енергия. От това зависят подходите към обработката на статистическата информация и съответно - параметрите на крайните оценки на ЕБ и изводите за обхвата на социалната защита.

2. Измереното и оценено равнище на ЕБ в страната по 8 индикатора на *разходния* подход, приложен върху специално обработена отчетна информация от Наблюдението на домакинските бюджети на НСИ за няколко години (2014-2019). Това, според мен, е уникален научен резултат без досегашен аналог в българската литература.
3. На тази основа е обосновано виждане относно най- подходящ за България измерител на ЕБ – т.нар. индикатор „бедност след разход за енергия“, измерващ дела на домакинствата с намален с разходите за енергия нетен общ доход под официалната линия на бедност (ОЛБ).
4. Това, на свой ред, е основа, върху която са предложени дефиниции на „енергийна бедност“ и на „уязвими потребители“, които могат да се използват за целите на социалната политика при социалната защита на тези части от населението. С това се надгражда съществуващо знание, изразено чрез виждания на други автори и се дава възможност за формирането на „просветена, информирана“ социална политика.
5. Предложният модел за количествена оценка на потребностите от енергия на домакинствата, с възможност за остойностяване на регионално ниво и мониторинг на енергийния статус на населението на национално ниво. С това се прави крачка към използването на *нормативния* подход за определяне на ЕБ.

Това са приноси моменти, съдържащи се главно в хабилитационния труд и в публикации №№ 7, 8. Освен това, в другите публикации бих открил:

6. Оценката на ефекта върху ЕБ от прилаганите в България мерки за енергийна ефективност (№4).
7. Разработеният модел за индивидуална оценка на енергийната бедност (№8).

Второ, в областта на социалната защита:

8. Предложените дефиниции на „енергийна бедност“ и на „уязвими потребители“ (№1).
9. Оценката за актуалното състояние на социалните услуги, предоставяни чрез домашния социален патронаж (ДСП) и обществените трапезарии в България към 2020 г., вкл. достъпността, ефективността и качеството на тези услуги (№2).

От научно-приложен характер

В областта на бедността, с акцент върху енергийната бедност:

10. Систематизацията на отрицателните ефекти върху ЕБ на административния механизъм за защита на потребителите на енергия в България (№6).

В областта на социалната защита:

11. Предложният механизъм за намаляване на ЕБ, който е базиран на преглед на досегашни политики, на предложения на други изследователи и на авторови виждания по въпроса, в контекста на неговите виждания за ЕБ и нейната факторна обусловеност, аргументирана от емпиричните изследвания (№1).
12. Разработеният иновативен модел за патронажна грижа чрез ДСП в България, вкл. предложените стратегии за реализация на модела (№2).

По моя преценка, постигнатите научни резултати и приноси са лично постижение на д-р Пенева, като не съм установил плагиатство в представените за конкурса публикации. Резултатите и постиженията са плод на целенасочен и добросъвестен научен труд, като заедно с това се откроява и афинитет към практическо ориентиране и „операционализиране“ на резултатите и предложенията.

Във връзка с това, бих добавил, че благодарение на активността на колежката в различни работни групи по ЕБ и в частност посочената вече Комисия по енергийна ефективност и преодоляване на енергийната бедност, нейни предложения за дефиниране на ЕБ и на уязвими потребители, както и относно параметри на критерии за определяне на домакинства в положение на ЕБ, са намерили отражение в проектозакона за изменение и допълнение на Закона за енергетиката, както и в подготвяната Наредба за определяне на критериите, условията и реда за оценка определяне на домакинства в положение на енергийна бедност и уязвими клиенти за снабдяване с електрическа енергия. Това са примери за пряко „внедряване“ на постигнати научни резултати и за лично въздействие върху формиране на социална политика.

V. ЦИТИРАНЕ ОТ ДРУГИ АВТОРИ

Според представения от нея списък, Т. Пенева има 11 цитирания на 6 от нейните публикации. Четири от цитиранията са в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация или в монографии и колективни томове. Останалите 7 от посочените цитирания са в монографии и колективни томове с научно рецензиране. Точките, които са събрани в тази група Д публикации са общо 130.

Допълнително направената от мен справка в Google Scholar (към 31.7.2023) показва по-голям брой цитирания от включените в списъка. Без стремеж за изчерпателност, установих, че само за една от публикациите от списъка (индекс Д.11.1 в списъка), цитиранията са 10 и h-индекса е равен на 3.

VI. КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ

Нямам критични бележки към рецензираната научна продукция на Т. Пенева по конкурса за „доцент“. От академична гледна точка бих ѝ препоръчал като хабилитиран учен да разшири научните си търсения в областта на социалната защита, да проявява инициатива вече и като ръководител на проекти, както и да търси възможности за университетска преподавателска работа в допълнение на ангажираността ѝ в ИИИ при БАН.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Наукометричните показатели на гл. ас. д-р Теодора Пенева напълно отговарят на изискванията на ИИИ при БАН, за заемане на академичната длъжност „доцент“. Спазени са всички изисквания и условия на Закона за развитието на академичния състав в Република България, на Правилника за прилагане на ЗАРСРБ, както и на специфичните допълнителни изисквания, съдържащи се в Правилника за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в ИИИ при БАН.

1. Кандидатът за академичната длъжност “доцент”, гл. ас. д-р Теодора Пенева се представя с напълно достатъчен по обем, съдържание и приноси научни трудове.

2. Научните приноси на кандидатката са резултат на сериозни собствени изследвания в областта на бедността и специално – на енергийната бедност, както и на социалната защита на населението.

3. Тя има научни приноси от теоретико-методологичен и научно-приложен характер при изучаване на актуални и важни за страната ни проблеми от темата на конкурса.

4. Пише компетентно, аргументирано и с лични виждания. Научните резултати са оригинални, като тя се стреми и да ги свърже с процесите на модернизирание на социалната политика.

Всичко това ми дава основание **с пълна убеденост** да предложа на уважаемите членове настоящото Научно жури да **подкрепим категорично** избора на д-р Теодора Маргаритова Пенева **ЗА заемането на академичната длъжност „доцент”** в секция „Макроикономика“ на ИИИ при БАН в професионално направление 3.8. „Икономика“ (бедност и социална защита).

Подпис:

(проф. д-р Георги Шопов)

26.08.2023 г.